

Inhoud

Voorwoord	9
Inleiding	15
Introductie onderwerp en probleemstelling	15
Indeling van de hoofdstukken	32
1 Het concept wereldburgerschap (kosmopolitisme)	35
1.1 Inleiding	35
1.2 Het concept wereldburgerschap	39
1.3 Conclusie	53
2 Wereldburgerschap (kosmopolitisme) vanuit een historisch perspectief	57
2.1 Inleiding	57
2.2 Westerse en niet-Westerse bronnen	59
2.2.1 <i>De wereldwijde bronnen van wereldburgerschap</i>	59
2.2.2 <i>Atheens burgerschap</i>	64
2.2.3 <i>De Grieks-Romeinse oorsprong van wereldburgerschap</i>	68
2.2.4 <i>De betekenis van Diogenes' kosmopolitisme voor Farkhunda en haar lotgenoten</i>	77
2.2.5 <i>Het kosmopolitisme van de Stoïcijnen</i>	79
2.2.6 <i>Middeleeuws burgerschap</i>	88
2.2.7 <i>Christendom en kosmopolitisme</i>	96
2.2.8 <i>Burgerschap in de (Italiaanse) renaissance</i>	98
2.3 Burgerschap en wereldburgerschap in de moderniteit	99
2.3.1 <i>Burgerschap in de moderniteit</i>	99
2.3.2 <i>Moderne kantiaanse opvattingen van 'wereldburgerschap' in de periode van de Verlichting</i>	104
2.3.3 <i>Kanttekeningen bij Kants opvattingen over de kosmopolitische orde</i>	127
2.3.4 <i>De betekenis van Kants kosmopolitische opvatting voor Farkhunda en haar lotgenoten</i>	128

2.4	De notie 'wereldburgerschap' binnen de context van de hedendaagse geopolitiek	146
2.4.1	<i>Problemen met de implementatie van het kosmopolitisch concept van Kant in de hedendaagse context</i>	150
2.4.2	<i>Hedendaagse visies op wereldburgerschap</i>	160
2.5	Conclusie	178
3	De betekenis van de natiestaat in verhouding tot burgerschap	185
3.1	Inleiding	185
3.2	De bijzondere betekenis van de Franse Revolutie voor de vorming van de natiestaat	188
3.3	Het principe van de natiestaat en de hypocrisie van zijn legitimiteit	194
3.4	Wat is een natie? Wat is het nationalisme? Het moderne begrip natiestaat	200
3.4.1	<i>Een ingrijpend verschijnsel, stiefmoederlijk bedeed</i>	200
3.4.2	<i>Taal: Hangt de essentie van de natie af van een (specifieke) taal?</i>	205
3.4.3	<i>Religie: Hangt de natie van de religie af?</i>	217
3.4.4	<i>Dynastiek: Moet de natie gebaseerd zijn op of afhankelijk zijn van een dynastie?</i>	230
3.4.5	<i>Ras en etniciteit: Hangt de natie af van het ras?</i>	231
3.4.6	<i>Geografisch territorium: In hoeverre hangt de natie af van het geografisch territorium (natuurlijke grenzen) dat de natie als eigen noemt?</i>	234
3.4.7	<i>Gemeenschappelijke belangen: Zijn gemeenschappelijke belangen dan een voldoende sterke factor voor natievorming?</i>	234
3.5	Hedendaagse visies op natievorming	236
3.6	Patriottisme, nationalisme en wereldburgerschap	242
3.7	Toepassing van Gellners theorie in Afghanistan	244
3.8	Nationalisme en ideologieën	247
3.9	Conclusie	249

4	Conditie van burgerschapsonderwijs in concrete samenlevingen en de wettelijke opdracht tot burgerschap in Nederland	253
4.1	Inleiding	253
4.2	De huidige stand van zaken: een analyse van een beleidsreactie	264
4.3	Kanttekeningen bij de beleidsreactie: burgerschaps- onderwijs, een kwestie van prioriteit	266
4.3.1	<i>Burgerschap in een democratische samenleving</i>	268
4.3.2	<i>Stand van zaken</i>	272
4.3.3	<i>Advies onderwijsraad: 'Verder met burgerschap in het onderwijs'</i>	273
4.3.4	<i>Ondersteuning scholen en leraren</i>	274
4.3.5	<i>Tot slot</i>	277
4.3.6	<i>Kloof tussen de wettelijke burgerschapsopdracht en de implementatie ervan</i>	277
4.4	Van Dekker naar Slob	280
4.5	Conclusie	287
5	Wereldburgerschap en onderwijs	289
5.1	Inleiding	289
5.2	De verhouding tussen waarden binnen de natiestaat en universele waarden	289
5.2.1	<i>Grenzen en conditie van het burgerschapsonderwijs</i>	294
5.2.2	<i>Dieren- en natuurrechten</i>	299
5.3	Globalisering, zowel belemmerende factor als kans voor wereldburgerschap	300
5.3.1	<i>Globalisering en globalisme</i>	300
5.3.2	<i>Schaduw economieën en de mondiale dimensie van geweld in een geglobaliseerde wereld</i>	303
5.3.3	<i>Papaver- en wapenhandel</i>	304
5.3.4	<i>Globalisering als kans voor wereldburgerschap</i>	310
5.4	Kan religie als basis dienen voor wereldburgerschap?	312
5.4.1	<i>De zaak Farkhunda: een voorbeeld uit een islamitische gemeenschap</i>	313
5.4.2	<i>De zaak Asia Bibi: een recent voorbeeld van de groeibende intolerantie tussen verschillende geloofsgemeenschappen</i>	321

5.4.3	<i>De zaak Yitzak Rabin: een voorbeeld van religieus geweld in de Joodse gemeenschap</i>	324
5.4.4	<i>De zaak George Tiller: een voorbeeld van religieus geweld door een christenfundamentalist</i>	324
5.4.5	<i>Religieus-neutraal burgerschap</i>	325
5.5	Welke plaats heeft religie in het onderwijs? Het antwoord van Daniel Dennett	328
5.6	Centrale plaats van mensenrechten in het onderwijs	336
5.7	Conclusie	357
	Eindconclusie	359
	Dankwoord	387
	Samenvatting	389
	Summary (Engelse samenvatting)	399
	Bibliografie	407
	Bijlage 1: Interview met de Inspectie van het Onderwijs	429
	Bijlage 2: Brief van de Minister van Basis- en Voortgezet- onderwijs en Media	435
	Bijlage 3: Model van Oxley & Morris	440
	Bijlage 4: Eigen invulling model Oxley & Morris	442
	Bijlage 5: Interview met Daniel Dennett	445
	Curriculum Vitae	447
	Nawoord	449